

Broj: 03/2-05-47/09
Sarajevo, 23.6.2009.

IZVJEŠĆE
o održanoj Prvoj Konferenciji parlamentarnih tijela za nadzor nad radom
obavještajno-sigurnosnih službi u Jugoistočnoj Europi

Prva Konferencija parlamentarnih tijela za nadzor nad radom obavještajno-sigurnosnih službi u Jugoistočnoj Europi (u daljnjem tekstu: Konferencija) održana je u vremenu od 25. do 27. svibnja 2009. godine, u zgradi Parlamentarne skupštine BiH, Sarajevo.

Konferencija je održana na inicijativu i u organizaciji Zajedničkog povjerenstva za nadzor nad radom OSABiH, a uz finansijsku potporu Ministarstva financija Kraljevine Norveške, kao generalnog pokrovitelja Konferencije. Značajan doprinos organizaciji Konferencije dali su i Misija OESS-a u BiH, Stožer NATO-a u BiH, Norveški institut za međunarodne odnose (NUPI) i Regionalno vijeće za suradnju (RCC) svojim aktivnim sudjelovanjem u njezinoj pripremi i realizaciji.

Osim članova Zajedničkog povjerenstva za nadzor nad radom OSABiH, Konferencija je okupila izaslanstva Rumunjske, Republike Hrvatske, Republike Srbije i Republike Makedonije. Konferenciji iz objektivnih razloga nisu mogla nazočiti izaslanstva Crne Gore, Bugarske i Albanije. Na Konferenciji su sudjelovali i predstavnici: relevantnih državnih i entitetskih institucija u BiH, međunarodne zajednice u BiH, veleposlanstava zemalja sudionica i nevladinih organizacija u BiH.

Cilj Konferencije bio je uspostaviti trajno regionalno tijelo unutar kojega bi se raspravljalo o problemima, rješenjima i najboljim praksama iz područja parlamentarnog nadzora nad obavještajnim službama u Jugoistočnoj Europi.

Pored izlaganja članova izaslanstava zemalja sudionica Konferencije, nazočni su imali priliku čuti izlaganja i vodećih domaćih i međunarodnih stručnjaka iz područja rada i parlamentarnog nadzora nad obavještajnim službama.

Konferencija je realizirana prema sljedećem rasporedu:

1. Otvaranje Konferencije (ponedjeljak, 25. svibanj 2009. godine)

U povodu svečanog otvaranja Konferencije u prostorijama Parlamentarne skupštine, 25. svibnja 2009. godine upriličen je koktel kojem su nazočili visoki dužnosnici državnih i entitetskih institucija u BiH te predstavnici međunarodne zajednice i veleposlanstava u BiH.

Tim povodom nazočnima su se obratili: Beriz Belkić - predsjedatelj Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, N.J.E. Jan Braathu - veleposlanik Kraljevine Norveške u BiH, i Mirko Okolić - predsjedatelj Zajedničkog povjerenstva za nadzor nad radom OSABiH. U svojim su izlaganjima ukazali na značaj i potrebu organiziranja ovakvoga događaja. Beriz Belkić je, u ime Parlamentarne skupštine BiH, izrazio zadovoljstvo održavanjem Konferencije u BiH i naglasio

važnost parlamentarnog nadzora u zaštiti ljudskih i građanskih prava i sloboda. G. Braathu je, u ime Kraljevine Norveške, izrazio podršku organizaciji ovoga događaja i naglasio njegovu važnost za jačanje sigurnosti u regiji.

2. Prvi radni dan Konferencije (26. svibanj 2009. godine)

Na početku prvog radnoga dana predsjedatelj Mirko Okolić nazočnima je predstavio izaslanstva i ostale sudionike Konferencije. Potom su se nazočnima obratili: brigadni general Enrico Sabato, zapovjednik Stožera NATO-a u BiH, i Vladimir Kuznjecov, zamjenik šefa Misije OESS-a u BiH. U svojim su govorima naglasili važnost održavanja Konferencije za regiju, pozdravili inicijativu Povjerenstva i izrazili punu podršku i nadu u uspješnu realizaciju Konferencije.

Panel broj 1: Suvremene obavještajne službe u demokratskim društvima

Prvi panel sastojao se od izlaganja vodećih međunarodnih i bh. stručnjaka iz područja parlamentarnog nadzora i rada obavještajno-sigurnosnih službi. Cilj panela bio je upoznati sudionike sa suvremenim obavještajnim službama, njihovim nadzorom i pravcima daljnjeg razvoja. Moderator prvog panela bio je Mirko Okolić, a izlagali su: prof. Mirsad Abazović (Fakultet kriminalističkih nauka u Sarajevu), prof. Peter Gill (Sveučilište u Liverpoolu) i Helge Luras, politički savjetnik u NUPI-u.

1.1. Suvremene obavještajne službe u demokratskim društvima

O temi: „Suvremene obavještajne službe u demokratskim društvima“ izlagao je prof. Mirsad Abazović. Govorio je o radu službi sa stajališta klime u kojoj rade. U izlaganju je koristio metodu koncentričnih krugova i relaciji globalno-lokalno.

Naglasio je kako se svaka pojava na globalnoj razini može odraziti i na lokalnu razinu.

U vezi s tim govorio je o tome treba li globalne interese staviti ispred nacionalnih, hoće li velike sile reagirati u zaštiti malih te postoji li globalni program preuređenja odnosa na državnoj razini. Glede ovih pitanja naglasio je značaj sigurnosne politike koju svaka država mora donijeti. U nastavku je govorio o osnovnim odlikama sigurnosne politike, među kojima je izdvojio procjenu prijjetnji i rizika.

Cilj sigurnosne politike je sigurnost u državi, ali i sigurnost u okruženju, rekao je g. Abazović. Prema njegovim riječima, da bi se ostvario ovaj cilj, politika mora zadovoljavati neke od temeljnih vrijednosti, poput zaštite ustava, ljudskih prava i sloboda, teritorijalnog integriteta i suvereniteta.

Nakon globalnog, g. Abazović je govorio o regionalnom shvaćanju sigurnosti, gdje je izdvojio regiju Jugoistočne Europe kao jednu od najdinamičnijih sa stajališta sigurnosti.

Iako su sve zemlje regije demokratske te teže vladavini prava i poštovanju ljudskih i građanskih prava, nemoguće je primijeniti jedinstven model sigurnosti za cijelu regiju. Kako je rekao, svaka zemlja ima svoje specifičnosti i različitosti, među kojima su ekonomske, kulturne, vjerske, demografske i druge.

Što se tiče BiH, prema g. Abazoviću ključni je problem nedovršeni mir, razdrobljenost i suprotstavljenost mnoštva političkih volja.

Premda postoji značajan ljudski potencijal koji se može nositi sa suvremenim izazovima, problemi predimenzioniranosti pojedinih sigurnosnih institucija, pojave nepotizma i korupcije i različiti oblici ambivalencije samo su neki od razloga zbog kojih se BiH teško može suočiti sa suvremenim sigurnosnim izazovima.

Govoreći o samim sigurnosnim agencijama, istaknuo je kako je zakonodavna vlast pod utjecajem interesnih lobija, što se vidi iz zakona kojima se propisuje ovo područje, a struktura agencija kvalitativno ne može odgovoriti suvremenim izazovima.

U vezi s radom obavještajnih službi naglasio je da one troše mnogo novca, no problem je kako postići odgovornost u trošenju. Također je naglasio da obavještajne službe ne smiju donositi svoje sudove na osnovi želja političkih nalogodavaca.

One se u svome radu trebaju voditi zakonima i sigurnosnom politikom.

Obavještajne službe moraju biti depolitizirane i deideologizirane, a stalna izobrazba njihovih djelatnika osnovni je preduvjet uspješnosti, zaključio je prof. Abazović.

Zoran Koprivica postavio je pitanje u vezi s poštivanjem ljudskih prava i radom obavještajnih službi. Prof. Abazović odgovorio je kako je to vrlo složeno pitanje, ali je odgovornost države da zakonski uredi to područje, a obavještajne službe moraju poštovati zakone.

1.2. Parlamentarni nadzor nad obavještajnim službama

Peter Gill, počasni profesor na Sveučilištu u Liverpoolu i stručnjak iz područja rada i nadzora obavještajnih službi, govorio je o parlamentarnom nadzoru nad obavještajnim službama.

Ukazao je da obavještajne službe u suvremenim demokratskim društvima rade sukladno smjernicama koje im daju demokratski izabarni predstavnici vlasti. Službe rade za državu, a ne same za sebe.

Najveći problem javlja se kada službe, u nedostatku političke odgovornosti, počinju raditi za pojedince ili različite interesne skupine.

Kako bi se takve pojave spriječile, u svakoj razvijenoj demokratskoj državi postoji nekoliko razina nadzora, a jedan od najvažnijih je parlamentarni. Nepostojanje parlamentarnog nadzora znači nepostojanje demokracije u razvijenom obliku.

Prof. Gill naveo je primjere nekoliko zemalja ističući značaj političke volje kao osnovni preduvjet za postojanje nadzora.

Također je govorio o različitim oblicima političkih sustava u svjetlu postojanja odnosno nepostojanja parlamentarnog nadzora. Pored toga naglasio je da ne postoji univerzalni model parlamentarnog nadzora nad obavještajno-sigurnosnim službama i da se svaki model razlikuje od drugog, ovisno o mnogim čimbenicima između kojih je izdvojio kulturnu, ekonomsku, vjersku ili neku drugu različitost društva.

U vezi s tim potrebno je razvijati model čiji je osnovni cilj zaštita građanskih i ljudskih prava i sloboda i poštovanje zakona.

Na kraju svoga izlaganja prof. Gill još jednom je pohvalio inicijativu Povjerenstva, naglasivši da Konferencija odražava ozbiljne namjere članova Povjerenstva da profesionalno obavljaju svoj posao te da njezino održavanje znatno utječe na uspostavljanje povjerenja i boljeg razumjevanja u regiji.

1.3. Reforma obavještajnog sektora u Jugoistočnoj Europi

Helge Luras, politički savjetnik u Norveškom institutu za međunarodne odnose, govorio je o reformi obavještajnog sektora u Jugoistočnoj Europi.

Svoje je izlaganje zasnovao na dugogodišnjem radu u obavještajno-sigurnosnom sektoru kao i vremenu provedenom u BiH na mjestu političkog savjetnika Visokog predstavnika za BiH.

Kako je rekao, u BiH i Jugoistočnoj Europi postignut je veliki napredak na reformi obavještajnog sektora. Napredak je utoliko veći ako se uzme u obzir stanje prije pada Berlinskog zida i činjenica da je dio zemalja danas u NATO-u i EU, a ostale velikim koracima idu k tim članstvima.

Reformski proces, kako je naglasio, nije završen i treba ga nastaviti i ubuduće. U tom procesu veliku ulogu imat će obuka i obrazovanje pripadnika obavještajno-sigurnosnih struktura, usklađivanje postojećeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU i NATO.

Jedan od izazova je i povijesno naslijeđe koje se ogleda u ostacima nekadašnjih režima, a danas ih je moguće naći u pojedinim službama, i nepovjerenju društva prema obavještajnim službama.

Svakako bitnu ulogu u reformskom procesu imat će i parlamentarna povjerenstva za nadzor koja su čuvari demokracije i imaju važnu ulogu u zaštiti interesa građana i njihovih zakonom zajamčenih prava i sloboda.

Jedan od izazova, koji će i dalje ostati aktualan, jest tajnost rada obavještajnih službi nasuprot transparentnosti koju zahtijeva svako suvremeno demokratsko društvo.

Na kraju svoga izlaganja Luras je zaključio da je reformski proces obavještajnih službi složen i zahtijevan proces koji će trajati dugo vremena i koji zahtijeva napore svih elemenata demokratskog društva.

Panel broj 2: Parlamentarni nadzor nad obavještajnim službama u Jugoistočnoj Europi

Drugi panel imao je za cilj predstaviti razne modele parlamentarnog nadzora u Jugoistočnoj Europi. U vezi s tim su članovi izaslanstava predstavili svoje modele i dali kratak osvrt na probleme i izazove parlamentarnog nadzora nad radom obavještajno-sigurnosnih službi. Moderator drugog panela bio je prof. Piter Gill.

2.1. Bosna i Hercegovina

Mirko Okolić, predsjedatelj Povjerenstva, predstavio je model parlamentarnog nadzora nad obavještajnim službama u BiH. Osim ustrojstva, rada i nadležnosti Povjerenstva, sudionike je upoznao s konkretnim problemima s kojima se Povjerenstvo suočava u svome radu. Između njih je izdvojio: nedovoljno poznavanje rada obavještajnih službi od strane građana, nedostavljanje izvješća i nedovoljna suradnja pojedinih elemenata demokratskog nadzora. Prezentirao je konkretne mjere i aktivnosti što ih je Povjerenstvo poduzelo kako bi otklonilo uočene nedostatke. Dodao je da Povjerenstvo sustavno pristupa rješavanju problema i za primjere naveo organiziranje posjeta, obrazovnih sadržaja i jačanje suradnje s drugim parlamentima. Naglasio je da postojeća legislativa daje široke nadležnosti Povjerenstvu, ali postoje određene manjkavosti poput nedostatka zakona o parlamentarnom nadzoru, a koje će ubrzo biti otklonjene.

3. Drugi radni dan Konferencije (27. svibanj 2009. godine)

2.2. Republika Hrvatska

U ime izaslanstva Republike Hrvatske govorio je Dino Kozlevac, član Odbora za unutarnju politiku i nacionalnu sigurnost.

Nazočne je upoznao s tri faze razvoja obavještajno-sigurnosnog sektora u Hrvatskoj, koje su reformama iz 1990, 2003. i 2006. godine uobličile obavještajno-sigurnosni sektor u Hrvatskoj i njegov parlamentarni nadzor.

Danas Hrvatska ima civilnu Sigurnosno-obavještajnu službu (SOA) i Vojnu sigurnosno-obavještajnu službu. Također je formirana i tehnička agencija za nadzor telekomunikacija.

Nadzor nad njima provode Odbor za unutarnju politiku i nacionalnu sigurnost, koji pod sobom ima i Građansko vijeće za nadzor obavještajno-sigurnosnih službi, čiji su članovi stručnjaci. Građansko vijeće dva puta godišnje podnosi izvješće predsjedniku Republike Hrvatske.

U nastavku izlaganja upoznao je nazočne s radom i nadležnostima Odbora i Vijeća.

Na kraju je izlaganja istaknuo značaj i opredijeljenost Republike Hrvatske za suradnju, kako s NATO-om i EU tako i sa zemljama regije istočne Europe, rekavši da je i ova Konferencija jedan od oblika suradnje i komunikacije.

2.3. Republika Makedonija

Besim Dogani, predsjedatelj Komisije za nadzor nad radom obavještajnih i kontraobavještajnih službi Parlamenta Republike Makedonije, rekao je da je jedan od prvenstvenih

zadataka te Komsije zaštita ustavom i drugim zakonima zajamčenih ljudskih prava i sloboda od nezakonitog rada obavještajno-sigurnosnih i kontraobavještajnih službi.

U tom smislu Komisija nadzire sredstva i metode koje koriste navedene agencije u obavljanju svojih zadataka, odobrava proračun i imenovanja čelnih ljudi obavještajno-sigurnosnih agencija, te nadzire sva ostala pitanja vezana za zakonitost rada obavještajno-sigurnosnih službi u Republici Makedoniji.

Besim Dogani kazao je kako je pitanje dosljedne primjene zakona iz ovoga područja čest problem. Također, za obavljanje kvalitetnog nadzora nad obavještajno-sigurnosnim službama nužna je politička volja, što ponekad predstavlja problem.

Prema njegovim riječima, obavještajne službe u regiji, što zbog suvremenih transnacionalnih prijetnji, što zbog dobrih veza iz prošlosti, uspješno surađuju i razmjenjuju podatke.

Za kvalitetan nadzor nad obavještajnim službama potrebno je uspostaviti i bolju komunikaciju između parlamentarnih tjela koja obavljaju nadzor nad njima.

U tom smislu je na kraju izlaganja predložio da se ubuduće razmotri formiranje jednog zajedničkog tjela na razini Jugoistočne Europe koje bi se bavilo pitanjima nadzora nad radom obavještajno-sigurnosnih službi.

2.4. Rumunjska

Član Komisije za nadzor nad radom Kontraobavještajne službe govorio je o rumunjskom modelu nadzora obavještajnih službi.

Istaknuo je negativna iskustva Rumunjske u prošlosti u vezi s radom obavještajno-sigurnosnih službi. Kako je rekao, Rumunja i te kako razumije važnost demokratskog nadzora nad obavještajno-sigurnosnim službama i u Parlamentu Rumunjske postoje dvije komisije koje se bave tim pitanjima. Jedna je za nadzor nad radom obavještajnih službi, a druga za nadzor nad radom rumunjske vanjske obavještajne službe, čiji je i on član.

Pozdravio je inicijativu Povjerenstva za održavanjem ovakvog skupa, ukazavši na činjenicu da je Rumunjska već članica jednog sličnog foruma koji okuplja zemlje EU.

Također je upoznao nazočne s idejom da na jednu od budućih konferencija država članica EU za nadzor nad obavještajno-sigurnosnim službama budu pozvane i članice ove Konferencije, kao zemlje promatrači.

Na upućena pitanja o problemu kadrova u obavještajno-sigurnosnoj službi nekadašnje Rumunjske, odgovorio je da postoje ljudi koji su radili u bivšim službama, a i danas se nalaze na odgovornim pozicijama, ali je jedini pravi kriterij za njihov ostanak jesu li bili umiješani u djela koja su protivna zakonu a ne činjenica da su bili pripadnici tadašnjih službi. Dodao je da je Rumunjska upravo iz tih razloga veliku pozornost posvetila obuci obavještajnih službi i stjecanju novih vještina i znanja, kako bi u ovome području bila kompatibilna sa zemljama EU i NATO-a.

2.5. Republika Srbija

Izlaganje izaslanstva Republike Srbije bilo je podijeljeno u dva dijela. Meho Omerović govorio je o radu i nadležnostima Odbora za sigurnost i obranu Narodne skupštine Republike Srbije. Odbor ima 17 članova, predsjedatelj je iz oporbe, njegove su nadležnosti velike i pokrivaju sve obavještajno-sigurnosne strukture - od Ministarstva obrane i oružanih snaga, Ministarstvo unutarnjih poslova do Sigurnosno-informativne agencije.

Ukazao je i na specifičnost nekadašnje Zajednice Srbije i Crne Gore u kojoj su oba parlamenta provodila nadzor nad radom obavještajno-sigurnosnih službi.

Direktori obavještajno-sigurnosnih službi obvezni su odazvati se pozivu odbora i odgovoriti na postavljena pitanja.

Zakonodavstvo kojim je propisano ovo područje nije najbolje riješeno i u tijeku je izrada novog poslovnika, a nedavno je usvojen i Zakon o zaštiti tajnih podataka.

Na kraju izlaganja istaknuo je da, iako postoje određena ograničenja i parlamentarci nisu najsavršeniji profil ljudi koji bi se bavio pitanjima sigurnosti, zemlje bez parlamentarnog nadzora su nedovršene demokracije, a Srbija želi biti zemlja razvijene demokracije.

U drugom djelu izlaganja Republike Srbije nazočnima se obratila Nataša Jovanović.

Izlaganje Nataše Jovanović izazvalo je mnogo polemika i prosvjeda ostalih sudionika, među kojima i Bože Rajića koji je ocjenio Konferenciji neprihvatljivim i nedoličnim stavove što ih je Nataša Jovanović iznijela.

Na izlaganje Nataše Jovanović reagirao je veliki broj sudionika: Besim Dogani - rekao je da na ovim prostorima još uvijek postoje snage koje nisu spremne na dogovor i suradnju; Dino Kozlevac - naglasio je suverenost i teritorijalni integritet te opredjeljenje Hrvatske za poštovanje ljudskih prava; Meho Omerović - ogradio se od izlaganja Nataše Jovanović rekavši da su to njezini osobni stavovi koji nisu službeni stav Republike Srbije, jer ona poštuje i Haški sud i NATO te je opredijeljena za vladavinu prava i demokraciju.

Brigadni general Enrico Sabato, zapovjednik Stožera NATO-a u BiH, kazao je da je budućnost regije u NATO-u i da NATO nije nikakva okupacijska sila nego vojno-politički savez koji podupire vladavinu mira, zakona i dobre odnose među državama na Balkanu.

4. Potpisivanje zajedničke izjave (27. svibanj 2009. godine)

Na kraju Konferencije sudionici su u svojim zapažanjima ocijenili organizaciju Konferencije uspješnom i izrazili uvjerenje da će se susretati i ubuduće.

Potom su usuglasili tekst Zajedničke izjave u kojoj su pozdravili njezinu organizaciju i iskazali podršku nastavku sljedeće godine u Hrvatskoj.

Inicijativa Makedonije o osnivanju regionalnog tijela za parlamentarni nadzor nad radom obavještajno-sigurnosnih službi prihvaćena je jednoglasno i uvrštena u tekst Izjave.

Zajedničkom izjavom izražena je puna podrška uspostavljanju i jačanju suradnje zemalja Jugoistočne Europe u području parlamentarnog nadzora nad obavještajno-sigurnosnim službama i naglašen značaj zaštite ljudskih prava i sloboda u radu parlamentarnih tijela za nadzor.

Izaslanstvo Rumunjske nije potpisalo Zajedničku izjavu iz protokolarnih razloga, ali je pozdravilo njeno potpisivanje i obvezalo se da će po povratku u Rumunjsku predočiti Izjavu članovima Komisije i izvidjeti mogućnost naknadnog potpisivanja.

Nakon potpisivanja Zajedničke izjave, zapovjednik Stožera NATO-a u BiH bio je domaćin večere u povodu završetka Konferencije. Tijekom večere održao je govor u kojem je pohvalio organizatore i još jednom podcrtao veliki značaj Konferencije za jačanje suvremenog obavještajno-sigurnosnog sektora u Jugoistočnoj Europi.

Sastavni dio ovog izvještaja je neautorizirani transkript Konferencije.

Pilozi:

- transkript Konferencije
- zajednička izjava

**Predsjedatelj Povjerenstva:
mr. Mirko Okolić**

Dostavljeno:

- naslovu
- a/a